

Dilqəm ƏHMƏD

Türkiyənin ilk qadın vəkili, görkəmli ictimai-siyasi xadim Əhməd bəy Ağaoğlunun qızı Sürəyya Ağaoğlu qurduğu cəmiyyətlər, iştirak etdiyi konfranslarla da ortağ tariximizdə önəmli yer tutur. ABŞ, İngiltərə kimi ölkələrə səyahət edən Sürəyya xanım Vətənə qayıtdıqdan sonra xatirələrini qələmə alıb, "Londona gördüklerim" adlı kitab çap edib. Amerika xatirələri isə Türkiyədə yaxın günlərdə işıq üzünə gələcəkdir.

Sürəyya xanım Berlində də bir konfransa qatılıb. Bu konfrans bitdikdən sonra o, Berlindəki həbsxanaları və uşaq islah evlərini ziyarət edib, təəssüratlarını qələmə alıb. Sürəyya xanımın 1952-ci ildə "Cümhuriyyət" qəzetində çıxan "Mədəni aləmdə insanın qiyməti" adlı məqaləsini dilimizə uyğunlaşdıraraq təqdim edirik:

***

Böyük bir bağçası və heyvan bəsləmə yeri olan həbsxanada məhbuslar dülgərlikdən tutmuş tərəvəzçiliyə, donuzçuluğa qədər hər şeylə məşğuldu.

Gündə səkkiz saat çalışırlar. Yeməklər gərəkli olan bütün kalorini almaları nəzərdə tutularaq hazırlanır. Hər iki həbsxanada yüzlərlə adamın yerləşə biləcəyi salonlar vardır. Hər bazar orada dua edildiyi kimi ayda bir dəfə teatrlar, yarışlar tərtib olunur.

Kişi həbsxanasının münlərlə kitabı olan kitabxanası var. Kitabxanaları məhbuslardan biri idarə edir.

Din adamları müntəzəm olaraq həbsxanaları ziyarət edir, məhbuslarla həsb-hal edirlər. Bunu da qeyd edim ki, gərək qadın həbsxanasını, gərək kişi həbsxanasını idarə edənlər çox idealist şəxslərdir.

Daha sonra iki uşaq islah evini gözdüm. Biri dini təşəkküllər tərəfindən qurulub. Digəri də Ədliyyə Vəkalətinə bağlıdır. Dini təşəkkül tərəfindən qurulan bu islah evində uşaqlar orta təhsilə qədər oxudulurlar...

Səyahət təəssüratları Mədəni aləmdə insanın qiyməti

Konfrans bitdikdən sonra Berlində bir yarım gün artıq qaldım. Məqsədim Berlindəki həbsxanaları və uşaq islah evlərini görməkdir. Berlin həbsxanaları ümummədri bu sahədə mənə çox köməklik etdi. Övvəlcə qadın

həbsxanasını gözdüm. Berlinin əsl qadın həbsxanası rus bölgəsində qaldığı üçün bir nəzarət-xanaları qadın həbsxanasına çeviriblər. Oraya da bir qadın pedaqoq rəh-

törədə bilirlər, bu kimi tədbirlər mənasızdır" cavabını verdi. Zə-tən həbsxanaları dolaşarkən məhbuslara etdiyi rəftarı və onların qarşılığını görməsi idarəçiliyi haqqında bir fikrin yaranmasına kafi idi.

müdiri də həm hüquq məzunu, həm də pedaqoqdu.

Böyük bir bağçası və heyvan bəsləmə yeri olan həbsxanada məhbuslar dülgərlikdən tutmuş tərəvəzçiliyə, donuzçuluğa qədər hər şeylə məşğuldu. Gündə sək-

tabxanaları məhbuslardan biri idarə edir.

Din adamları müntəzəm olaraq həbsxanaları ziyarət edir, məhbuslarla həsb-hal edirlər. Bunu da qeyd edim ki, gərək qadın həbsxanasını, gərək ki-

Sürəyya Ağaoğlu Berlində Qadın və kişi həbsxanaları

bərlik edir. Həbsxana tərtim-berlik idi. Zə-tən bütün otaqlar, mebellər çiçəklə örtülüb. Alman milləti çiçəyi sevirdi. Bunu xarabalıqlar içindəki çiçək bağçalarında da gördüm.

İyirmi dörd saatlıq məhkumiyyəti olanlarla bütün ömrünü cəza evində keçirənlər bir həbsxanada idilər. Fəqət hər kəsin xüsusi bir hücrəsi vardır. Hər hücrədə ayaqyolu, su mövcuddur. Bina-nın heç bir tərəfi iylənmişdir. Yerlər ağacdandır və cilalanıb.

Həbsxanada çoxlu iş atelyeləri gördüm. Oralarda ip ayırmək-dən ən incə naxış işləməyə qədər görülür. İşin heyvətli tərəfi odur ki, qadınlar işləyərkən baş-larının üstündə heç kim gözləmir.

Bizim pulla gündə 125 quruş alırlar. Bunun yarısı öz-lərinə verilir, qalan yarısı yığılır və həbsxanadan çıxarkən onlara sərmayə olur.

Qadınların hərəkətləri həbsxanadan çıxdıqdan sonra da sosial yardım təşəkkülləri tərəfindən təqib edilir. Evi olmayana ev, işsizə iş tapılır, yolunu azanların doğru yola gəlmələrinə çalışılır. Bütün bunlara rəğmən təkrar həbsxanaya dönənlər 60 faiz imiş.

Həbsxananın rəsmi məmurlarından başqa fəxri olaraq məhbuslarla məşğul olan ailə qadınları, müəllimlər də varmış.

Həbsxana müdiri məhəbbət və etimadla idarə edir, qətiyyətlə şiddət göstərmir. Həbsxanada hər məhbusun qayçısı və bıçağının olması bizi heyvətəndirdi. Həbsxana müdirəsinə bu bıçaqlarla bir hadisə törətmə ehtimal-larının olub-olmadığını soruş-dum. "İstədikləri zaman stulla da

İyirmi dörd saatlıq məhkumiyyəti olanlarla bütün ömrünü cəza evində keçirənlər bir həbsxanada idilər. Fəqət hər kəsin xüsusi bir hücrəsi vardır. Hər hücrədə ayaqyolu, su mövcuddur. Bina-nın heç bir tərəfi iylənmişdir. Yerlər ağacdandır və cilalanıb.

Həbsxanada çoxlu iş atelyeləri gördüm. Oralarda ip ayırmək-dən ən incə naxış işləməyə qədər görülür. İşin heyvətli tərəfi odur ki, qadınlar işləyərkən baş-larının üstündə heç kim gözləmir. Bizim pulla gündə 125 quruş alırlar. Bunun yarısı öz-lərinə verilir, qalan yarısı yığılır və həbsxanadan çıxarkən onlara sərmayə olur.

Qadınların hərəkətləri həbsxanadan çıxdıqdan sonra da sosial yardım təşəkkülləri tərəfindən təqib edilir. Evi olmayana ev, işsizə iş tapılır, yolunu azanların doğru yola gəlmələrinə çalışılır. Bütün bunlara rəğmən təkrar həbsxanaya dönənlər 60 faiz imiş...

Bundan sonra Teqel kişi həbsxanasını görməyə getdik. Ora tamamilə başqa aləmdi. Ən modern şəkildə tikilmişdir. Orada da hücrə üsulu vardır. Elə hücrələr gördük ki, bir qadının yataq otağından daha müntəzəmdi. Zə-tən hər iki həbsxanada da məhbuslara otaqlarını bəzəmək haq-çı verilib. Buradakı həbsxana

kiz saat çalışırlar. Yeməklər gərəkli olan bütün kalorini almaları nəzərdə tutularaq hazırlanır. Hər iki həbsxanada yüzlərlə adamın yerləşə biləcəyi salonlar vardır. Hər bazar orada dua edildiyi kimi ayda bir dəfə teatrlar, yarışlar tərtib olunur.

Kişi həbsxanasının minlərlə kitabı olan kitabxanası var. Ki-

nim "Uşaq dostları" yurdumu düşündüm. Bu gördüyüm müəssisələrin yalnız bir atelyesini qura bilməyim üçün yardım tapa bilsəydik!

Məmləkətə qayıtdığım zaman bütün yoldaşlarımı, hətta Vəqflər idarəsini bu işdə bizə köməyə çağıracağam və əminəm ki, müvəffəq olacağam.